

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Expedita Juris Divini, Natvralis, Et Ecclesiastici Moralis Expositio

Tamburini, Tommaso

Coloniæ Agrippinæ, 1665

Tractatus VIII. De Societate.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40132

dium metransire. Si ego morior, non gaudebit hac concessione meus hæres, quia concessio Precarii est personalis. *a*

6. Ajo Secundò, Morte concedentis non finiri Precarium concessum absolute, nisi hæres, seu *b* successor defuncti revocet, quia per solam mortem non fit revocatio Concessionis.

7. Ajo Tertiò, si tamen concedens sic *c* dixit: *Concedo ad meum beneplacitum*, seu: *quandiu voluero*, tunc probabiliter finiri Precarium morte Concedentis, nam cum mortuus, nec habeat placitum, nec beneplacitum, nec voluntatem, jam remaneret sine placito, & sine voluntate Precarium, quod non videtur voluisse concedens, quia concessisse videtur, donec durat ejus beneplacitum.

8. Ajo Quartò, si concessit in hunc modum: *Donec revocavero*, vel, *dum non revocavero*, non finiri Precarium morte ipsius concedentis, quia non fuit posita ejus revocatio, nec amplius à mortuo poni potest. Quare, ut tunc Precarium finem habeat, ponenda erit revocatio ab hærede defuncti.

9. Dixi num. septimo (*probabiliter*) nam alii non *d* minus probabiliter putant, sub *d* *Castropi* neutra ex his formulis, dictis num. septimo, *Tr. 3. d. 4.* & octavo finiri concessionem, seu gratiam, p. 16. §. 5. morte concedentis; quia, in communi loquendi modo, illa clausula (*ad beneplacitum*) æquivaleret illi (*donec revocavero*) quam doctrinam ego supra *e* libens excepi, & explicavi satis.

e *Supra*
lib. 5. de
Pœnit. c. 4
§. 1. à n. 5.

FINIS TRACTATUS SEPTIMI.

TRACTATUS VIII.

DE

CONTRACTU
SOCIETATIS.

CAPUT I.

Quid sit Contractus Societatis, ejusque
Conditiones.

Premittendum est, Societatem esse duplicem: *f* Altera est omnium bonorum, cum scilicet duo, vel plures cõeunt Societatem, sive pro tota vita, sive pro determinato tempore, ita ut omnia ipsorum bona omnibus sint communia. In qua, nisi aliud explicetur, intelligitur communicatio bonorum presentium, & futurorum, quæ durante Societate acquiruntur; sive acquirantur Donatione, sive Hæreditate, sive Legato, sive Peculio Castrensi, vel quasi, quæ omnia dissoluta Societate (de qua dissolutione infra c. 10.) dividenda sunt æqualiter in Socios, vel ejus Hæredes, nisi aliquid sit, ob rationabilem causam, expressum de inæqualitate portionũ.

Hæc Societas justè potest iniri, etiam si aliquis ex Sociis plura bona habeat, quàm alter. Primò, quia fortè poterit habere etiam, & hic, decursu temporis majora bona. Secundò, quia liberè, qui plura habet, vult communicare cum Socio minus habente.

2. Altera Societas est circa aliquam negotiationem, vel circa bona aliqua particularia. Hæc autem duplici contrahi modo potest. Primò, sic: *Contrahimus Societatem*. In quo modo non additur illud, *omnium bonorum*, nec determinatur peculiaris materia: In hac ergo ratione contrahendi; Societas non intelligitur contracta, nisi ad omnes contractus onerosos, qui etiam comprehendunt locationes propriæ operæ, non verò comprehenditur Legatum, vel Donatio, ut nec ea, quæ *g. l. Coer.* alieni ex Sociis debebantur contractu oneroso. De hac Societate agitur in *Jure. g.* Sed quibus certè hodie hic Societatis modus non est usu *quæntibus?* receptus, nam nostra ætate accuratè explicari *pro Soci* solet

LIII 2

solet

solet materia negotiationis, & particularia bona. Secundò igitur contrahitur Societas in prædicta particulari materia, seu negotiatione, & de hac, cum sit frequentissimo usu recepta, hic nos acturi pluribus sumus.

*a Colligi-
tur hæc
descriptio
ex li. 1. &
sequenti ff.
Pro Socio.*

3. Est ergo Societas, de qua loquimur, *a Contractus, seu conventio duorum, vel plurimum habitum suam pecuniam, operam, industriam, vel laborem pro aliqua negotiatione conferentium ad commune lucrum, utriusque ad commune damnum, si forte illud occurrat.*

Dixi *habitum*, nam multi non possunt inire Societatem, si nimirum Primò, qui rationis compotes non sunt. Secundò, si, qui facultatem non habent disponendi ad suum libitum; de rebus, quæ conferant ad Societatem; cujus generis sunt Religiosi, servi, pupillus, & minor absque Curatoris, vel Tutoris licentia. Denique filii familias de bonis non Castrensibus, vel quasi, seu aliàs sibi non liberis. Tertiò, Medicus cum Infirmitate, durante infirmitate. Quartò, Advocatus cum Cliente. Quintò, Curator, vel Tutor cum pupillo, Jure sic disponente, quæ satis sit innuisse, & videri possunt apud Doctores. *b*

b Ap. Bonac. d. 3. de contract. qu. 6. p. 2.

4. Certum autem est, hunc Societatis contractum justè iniri posse; sicut enim quisque ex solis suis rebus lucrari potest per honestam negotiationem, ita etiam plures conjunctim.

5. Certum item est, Societatem differre à mutuo. Nam, qui mutuatur, dominium suæ pecuniæ transfert in Mutuatarium: At, qui dat pecuniam Mercatori v. g. vel artificio ad Societatem, dominium pecuniæ apud se retinet (præscindendo ab aliquo peculiari pacto, vel alio modo contrahendi, de quibus infra) confert enim illam, solum ad usum negotiandi. Quamvis autem conferens sit illius pecuniæ Dominus, non potest *c* tamen illam sibi resumere, nisi finita Societate, quia illius usum communem cum Socio ex vi hujus contractus fecit.

*c Mol. d. 411. alii-
quæ.*

6. Permaximè autem est advertendum, quod modo in proxima parenthesi dixi, nimirum (Præscindendo ab aliquo peculiari pacto) si enim in eas v. g. cum Nauclero pactum, ut asportet tuum frumentum in locum, ubi pluri venditur, te conferente frumentum dictum, ipso autem conferente operam, & expensas asportationis; prima facie videtur hæc esse Societas, & tamen non semper ita est. Nam duplici modo te habere in

hoc potes. Primò, si ponas tu frumentum, ille verò operam integram asportandi, pro qua tu solvas illi mercedem, nempe sive pecuniam, sive partem aliquotam, Sextam v. g. vel Septimam luci ex frumento, quod majori pretio probabiliter venderetur, quæ pars, attentis omnibus, judicetur æqualis æstimabilitati talis operæ, seu laboris. Cæterum damna omnia, sicut, & alia omnia lucra tibi soli cedant. Ecce hæc non est Societas, sed Locatio, seu Conductio operæ, in qua Nauclerus non habebit, nisi mercedem justam suæ operæ, Centum v. g. aureos, vel sextam, vel septimam luci partem. Secundò, potes te cogere, ita, ut tu ponas frumentum, ille operam, & industriam cum promissione communis lucri, vel damni, & sic, si lucrum frumenti vendendi v. g. esset mille aureorum, tu quingentos, Nauclerus alios quingentos lucraretur; ecce quomodo hæc est vera Societas, & Nauclerus plus acquireret per hanc, quam acquisivisset per solam illam locationem suæ operæ. Hanc doctrinam iterum notabo capite nono, nu. secundo.

Conditiones justa Societatis.

7. Ex allata descriptione, & ex regulis generalibus pertinentibus ad Justitiam, octo conditiones debere adesse in Societatis contractu, constat. Primò, ut omnes Socii aliquid conferant. Secundò, ut negotiatio sit honesta. Tertiò, ut æqualitas servetur in omnibus, in conferendo scilicet, quod erit conferendum ab utroque Socio. Quartò, ut pecunia forte collata stet periculo Domini, id est illius, qui illam confert. Quintò, ut, pro quantitate partium collatarum, lucrum dividatur. Sextò, ut dividantur etiam damna. Septimò, ut expensæ sint item communes, seu certè æquè compensandæ. Octavò, ut non apponantur pacta injusta.

Jam singulas has conditiones suo ordine per singula capita percurramus, & illustremus: nam sic, omnibus absoluta numeris, erit præsens de Societate tractatio.

CAPUT II.

Omnes Socii aliquid conferant.

Qua est Condicio Prima.

Qui ad negotiationem simul coeunt, debent omnino aliquo tandem modo ad illam concurrere, sive pecunia, sive opera, sive industria, sive instrumenta, vel materiam præbendo, &c. Ratio est, quia, si nullo modo concurrant, unde titulum habebunt ad lucrum ex Societate contrahendum? Palliat ergo usuram, seu melius factum manifeste committit, qui ex negotiatione aliorum partem lucri habere velit, sedente ipso domi, & nihil prorsus conferente. Id, præterquam, quod sæpè tangetur in sequentibus, ita clarum est, ut majori discussione non indigeat.

CAPUT III.

Negotiatio sit honesta.

Qua est Condicio Secunda.

Hanc conditionem, ut negotiatio in qua contrahitur Societas, & pro qua pecunia exponitur, debeat esse licita, ponunt communiter Doctores, & eamque sic affert Textus. *b Si malefici Societas coita sit, constat, nullam esse Societatem; generaliter enim traditur, rerum inhonestarum nullam Societatem esse.* Ex hoc ergo videtur sequi, si ego numerem pecuniam Meretrici v. grat. ut illa commoda domo instructa, & vestibus ornata lucretur, nullam prorsus fore Societatem.

2. Verum distinguendum omnino est ante factum, & post factum, ut innuit Bonacina. *c Si enim consideres hanc illicitæ negotiationis Societatem, antequam lucrum habitum fuerit, vel antequam turpis negotiatio fuerit facta, nulla est Societas, obliganturque socii, eam dissolvere, etiam re non integra, quia obligantur semper à peccato recedentes. At verò postquam peccatum commissum est, seu turpis negotiatio est patrata, & lucrum conquisitum, non videtur æquum, ut nulla sit Societas, ita ut in dicto exemplo Meretrix to-*

tum lucrum sibi in foro conscientie retineat, nihil vero det ei, qui pecuniam contulit. Dico, *In foro conscientie*, nam in foro externo conferenti pecuniam in usum malum, non dari actionem, immò eum puniri debere, d *Leges etiam scio.*

3. Ut allatæ distinctionis aliud exemplum habeas, fac, duos, vel plures per Societatem coire, ut occidant v.g. Petrum, spe, vel promissione acquirendi centum aureos ab eisdem Petri inimico. Hi profectò ante patratum scelus semper obligantur, iniquam hanc conspirationem deponere. At vero si, iniquitate persistente, factò ab omnibus impetu, collatoque sibi invicem auxilio, Petrum occidant cum æquali periculo, nè ipsi potius occidantur, quam Petrus, & nè à Principe æquali morte puniantur, non erit æquum, ut unus tantum acquirat centum prædictos aureos, & nihil Socii participent de lucro.

4. Quod si conferas tuas pecunias cum aliquo, qui illis pecuniis usuras exerceat, non est mirum, si tu nihil debeas participare de lucro, nam neque ille alius participare poterit, quia tunc totum lucrum est restituendum illis, a quibus acceptum contra Justitiam est: at in exemplis dictis, in quibus, post patratum scelus, pecunia, ex probabili sententia, retineri potest, ut alibi e docuimus, sane militat nostra doctrina.

5. Ex qua sic breviter, distinguendo, concludere, nullam esse Societatem ante factam negotiationem inhonestam, quia est rescindenda; post factam autem, tunc solum esse nullam, & totum ejus lucrum restituendum ei, à quo receptum fuit, quando lucrum fuit contra Justitiam commutativam receptum, non vero alias.

CAPUT IV.

Ut æqualitas servetur in conferendo,

Qua est Condicio Tertia.

1. Profectò non est æquum, ut tu v.g. conferas centum, & alius v.g. decem, addito pacto, ut æquale deinde lucrum reporteris. Quare, vel tunc æquales sint in æstimabilitate partes, quas uterque conferatis, vel certè lucrum, quod tu recipis, sit ad ratam ejus, quod contulisti, ut in quinta Conditione dicemus.

LIII 3

2. Ut

2. Ut autem magis explicetur hæc conditio dictam æqualitatem requirens; queritur hic. An licitum sit, inire Societatem ita, ut unus solum conferat pecuniam, alter vero solum operam, seu industriam, vel solum instrumenta, ut Equum Navigium, Molendinum; vel solum materiam, ut lapides cæmentata, ligna, & similia ad susceptam negotiationem necessaria: & facile Responderetur, esse li-

a §. De illa
Inf. de So-
ciet. L. Si
non fuerit
ff. de So-
cio.

citum, *a* quia opera, vel illa cætera æqualem possunt habere æstimabilitatem cum pecunia collata, æqualiterque ad lucrum intentum percipiendum,

3. Subinquiritur; An cum alter pecuniam, centum v. g. aureos, alter operam contribuit, debeat, (ut ferretur æqualitas collationum) comparari opera ad totam pecuniam, ad centum v. g. aureos prædictos, an solum ad periculum, quo centum illi aurei possint in negotiatione deperdi? quod periculum, licet aliquando multum esse possit, aliquando tamen, valde erit exiguum, quando scilicet negotiatio suscepta est, valde secuta, & tuta. Subinquiritur, inquam, an in casu periculi exigui, cui exponitur centum prædicti aurei, quod periculum sit, v. grat. ut tria, debeat alterius socii operæ æstimabilitas esse, ut centum, an vero, ut tria dumtaxat.

b *Sotus l. 6*
de iust. q. 6
art. 1.

4. Respondet Sotus, *b* debere operam comparari ad periculum; Unde in exemplo allato, debere operæ æstimabilitatem esse, ut tria. Ratio est, inquit, quia ipsa pecunia ex se est sterilis, opera vero est fructifera, paritque lucrum, ergo, si opera comparari deberet cum pecunia, sequeretur, quod, qui confert operam in contractu Societatis, ubi intenditur partus, ut ita dicam, lucri, totum conferret, & qui pecuniam conferret, conferret nihil: probatur consequentia, quia cum pecunia non sit fructifera, conferens pecuniam, nihil conferret ad fructum lucri, sed totum conferret, qui confert operam, quæ sola fructum parit;

c *Nav. in*
summa c.
17. n. 251.

Si igitur æqualitatem in hoc Societatis contractu velimus, ut certò velle debemus, tanta sit æstimabilitas operæ unius socii, quantum periculum pecuniæ alterius, & non quanta est pecunia. Hic mihi videtur esse discursus *d* *Less. l. 2.*
c. 25. n. 14 clarè expositus Soti loco citato.

Nihilominus meritò Navarus *e* asserit, hoc esse novum inventum Soti. Cum Navarro *e* in 2. d. 5. sentiunt Lessius, *d* & Valentia *e* debet enim *g.* 2. 4. p. 1. haberi comparatio ad pecuniam, nec solum

ad periculum, cui exponitur pecunia. Ratio est duplex. A priori, quia quilibet potest lucrum reportare ex re sua, ergo ex pecunia sua, etiam in securissima negotiatione, & præsciendo à periculo, licet enim ex se pecunia sit sterilis, est tamen, ut substat negotiationi, multum ferax; cum ergo Socius contribuatur pecunias, quæ sunt præcipuæ radices lucri (nam opera sine illis inanis est) non est defraudandus suo correspondenti lucro. A posteriori, quia id esset contra praxim omnium Mercatorum, immò Fidelium, etiam timorata conscientia; quando enim confert Socius mille aureos pro negotiatione certa, & sine periculo, adhuc accipit lucrum correspondens mille aureis, seu, ut explicabimus mox, *f* *Inf. de So-*
cio. usui mille aureorum.

6. Ad Argumentum Soti jam est responsum; negandum enim est, eum, qui confert pecuniam sine periculo, nihil conferre, confert enim ipsam pecuniam, quæ est radix lucri, non ex se sola, sed, ut conjuncta cum negotiatione.

7. Non nego interim, aliquando operam aliquanto plus valere, quam pecuniam, si hæc sit parva, illa multum industriæ contineat; immò non raro valere multò plus poterit opera, quia hæc propinquius, & efficacius facit ad pariendum lucrum, eum pecunia solum sit materia; sed nihilominus ajo, plus aliquando valere posse pecuniam; quando videlicet hæc est magna summa, opera vero exigua: quæ omnia sunt à prudenti viro expendenda, ut ex his decernatur, quæ rata lucri danda sit Sociis.

8. Denique ad praxim hujus æqualitatis servandam recuratur ad Consilium Cajetani *g.*, quod refertur à Rodriquez; *b* nimis *g* *Concl.*
Concl. Mercatores, ut conveniantur Mercatores (Addo ego *g.* 71. *art. 1.* Mercatores ejus negotiationis, super qua in- *art. 1.* *Summa c.*
47. n. 1. tur Societas) nam hi, utpotè experti, consideratis omnibus æstimabunt pretium pecuniæ, & operæ, vel industriæ, quanti valeant in illa negotiatione, & quæ rata deinde lucri singulis sit distribueda.

CAPUT V.

Ut pecunia collata stet periculo Domini.

Qua est Conditiō Quarta.

1. **C**onditio hæc quarta duo involuit, Primò, eum, qui confert pecuniam, debere, Societate completa, totam pecuniam sibi resumere, diviso, pro rata, lucro acquisito, diviso inquam, inter ipsum, & socium, seu socios, qui operam contulerunt. Secundò, si forte pecunia pereat, totam petere ei, qui illam contulit (præscindendo ab aliquo justo pacto, de quo mox §. tertio) hæc enim duo dicit illud, stet periculo Domini, de quibus duobus separatim jam subdo.

§. PRIMVS.

Tota pecunia, finita Societate, debet dari ei, qui illam contulit.

1. **C**laritatis gratia, sic figuremus casum, Antonius confert centum aureos in Societate, quam præscindendo ab alio pacto, inquit cum Petro? Petrus verò confert operam suam, quæ iudicio prudentis, valet decem v. g. aureos. Finita Societate, lucrum ex negotiatione invenitur esse viginti aureorum; ex quibus, certum est, decem deberi Antonio, & decem Petro. Sed quaeritur, an ex illo capitali centum aureorum debeant dari solum quinquaginta Petro, dando relinqua quinquaginta Antonio, An vero omnes centum debeant dari eidem Antonio, qui eos contulit?

2. Molina, a alique, quorum fundamentum mox proferam, asserunt, debere dari Antonio solum quinquaginta. Sed Valentia, b alique asserunt, debere dari Antonio omnes centum, præscindendo, ut dictum est, ab aliquo pacto in contrarium. Hanc posteriorem opinionem, utpotè ipsa praxi comprobata, ego libentius sequor, quam esse de Jure communi, docet cum multis Bonac. c quatenus Jura volunt, ut pecunia pertineat ad eum, qui eam contulit. Hæc autem opinio probatur.

Nam, ut supra diximus, & docet S. d Thom. qui pecuniam alteri in Societatem confert, non transfert dominium pecuniæ in illum. Et

go finita Societate, illam totam, ut suam, reassumere, non est prohibendus: sicuti totam ipse solus amitteret, si casu periret, ut paragrafo sequenti dicemus. Adde, in praxi nullum Societatem initurum, si ad se non reditura esset tota pecunia (quod certè esset damnnum Reipublica) nam Antonius, qui in exemplo allato contulit centum, deinde finita Societate non haberet, nisi sexaginta, nimirum quinquaginta de sua pecunia, & decem de lucro. Quod inconueniens ostendit, argumenta Adversariorum efficacia non esse.

3. Porro omnia Adversariorum argumenta reducuntur ad hoc, quod sic propono. Si non esset dividenda pecunia collata inter socios, finita Societate, non servaretur æqualitas, ergo &c. Antecedens probatur, nam alter amitteret totum, quod contulit, id est, totam suam operam, quæ v. g. æstimabatur, (ut hic supponimus,) decem aureis, & alter non amitteret, sed recuperaret totum, quod contulit, id est, totam suam pecuniam; quæ certè est inæqualitas toleranda.

4. Respondeo. Nego antecedens; cum enim pecunia à te in Societate collata debeat iterum ad te integra reverti, falsum est, centum aureos collatos valere in casu nostro, ut centum (id nota ambo te, studiose Theologes) nam in casu nostro, in ordine scilicet ad negorationem Societatis, centum aurei cum morali spe, quod ad te recituri sint, non valent centum, est enim, ac si solum locares usum illius pecuniæ pro aliquo tempore, qui usus non valet, ut centum, sed longè minus, & fortè, ne ut decem quidem; Sicuti si tu unus ex sociis conferres navigium ad alportandas merces tibi, & sociis communes, quod navigium valet mille aureos, non judicaretis conferre mille, sed valdè minus v. g. quinquaginta; non enim confers navigium, nam non facis illud commune cum sociis, sed confers utum navigii, quod valet solum, ut quinquaginta. Ita proportionaliter in casu nostro. Nam licet conferas centum aureos expendendos in negotiis Societatis: tamen, cum illi ad te redituri sint, morali æstimatione, immò re ipsa, non valent pro Societate tanti, quanti valerent, si redituri non essent. Contra vero opera, ut decem, cum in casu nostro reditura nunquam sit, sed omnino peritura, semper, & absolute, ut decem valet. Prudens ergo vir cum æqualitatem partium collatarum expendit,

pendit, recte dicit, te (qui centum aureos confers, eisdem finita Societate integros recuperaturus) & me (qui confero operam, ut decem, omnino deperendam) æquales partes conferre, atque adeo, finita Societate, iuste posse inter nos æqualiter dividi lucrum, vel ad ratam in aliis casibus, ubi idem vir prudens, his omnibus perpensis, iudicabit, vel te, vel me minus contrulisse

5. Dixi autem (præscindendo ab alio pacto) nam licitum est, contrahere Societatem cum pacto, ut pecunia quam confers, sit communis cum Socio, qui operam solam ponit. In qua conventionione, finita Societate, dimidia pars dictæ pecuniæ tibi dabitur, dimidia Socio; & quia sub hoc pacto pecunia, dum viget Societas, esset in dominio utriusque, quia, ex conventionione, facta est pro eo tempore communis, idem, & lucrum, a quod enascetur ex pecunia, utriusque erit utriusque distribuendum, & si illa peribit, utriusque æqualiter perire debebit. Hoc autem Beneficium, quod facis Socio, comunicando illi hoc pacto tuam pecuniam, debere compensari aliquo modo à Socio, manifestum est, & sanè compensaretur, si opera ejus esset magni momenti ad lucrum consequendum, tua autem pecunia esset modica, vel quid simile.

6. Inquires. Quando celebratur contractus Societatis sine expressione prædicti pacti, intelligiturne factus cum conventionione faciendi communem pecuniam cum Socio, necne?

7. Respondeo, Affertendo prius duo principia. Primum. *b* Quando contractus quilibet celebratur, censetur celebrari juxta consuetudinem loci, in quo fit, cujus Ratio est, quia, in his communibus contractibus, quilibet implicitè intendit facere, quod alii communiter faciunt. Secundum, *c* Contractus in dubio censetur celebrari cum æqualitate utriusque, contrahentis, nam secus præsumeretur delictum in contrahente, quod nunquam præsumi debet, nisi clare de illo constet, omnia jura De editio clamant.

8. Ex his Respondeo ad quæstionem propositam. Si in loco, ubi celebratur contractus, adsit consuetudo, ut per illum contractum fiat communis pecunia cum Socio, vel non fiat, juxta illam est iudicandus celebratus fuisse, si aliud expressè conventum nequaquam sit; Patet id ex primo principio, & do-

cer Silvest. d. alii que. Quod si non adfuerit ejusmodi consuetudo, præsumitur, pecunia non esse communicata, sed remanere sub dominio conferentis. Patet id ex principio secundo, secus enim præsumeretur delictum in æqualitatis committi, supponimus enim non compensari altundè, si enim appareret in contractu ejusmodi compensatio, jam adesset expressa conventio, & non essemus in dubio.

§. II.

Si perit sine culpa Socii pecunia, perit ei, qui eam consulit.

1. Merito. Præscindendo ab aliquo peculiari pacto, vel consuetudine Religionis. Ratio est, quia sicuti tota Domino remanet, si remanet: ut paragraph. præced. diximus, ita, si sine culpa Socii perit, tota eidem perire necesse est. Id, quod verum est, non solum, si periat post inceptam negotiationem, verum etiam, si periat antequam negotiatio, seu opera Socii incipiat, sed post contractum Societatis in initium, quia etiam tum, illa pecunia, ut ex prædictis constat, est ejus, qui illam contulit, atque adeo illi perit. Ita Toletus, & alii que. Dixi (si sine culpa Socii & Toletus periat) si enim illa adfit, socium culpantem reum restitutionis, dicitur infra latè.

2. Dices pro Mol. f. & Lessio g. contra- rium sentientibus. Si unus Socius negoti- tionis causa conferret centum aureos, & alter 7. Socia alios centum, ex quibus ducentis centum pa- nerentur in una Navi, & in alia Navi alii cen- tum, quarum deinde Navium una dumtaxat, submergeretur; sanè ex centum salvis, dimi- dia pars, id est, quinquaginta, essent unius socii, & quinquaginta, id est, alia dimidia pars, esset alterius; Ergo pari modo in caso nostro; si perit pecunia, quam vis antequam incipiat negotiatio, dimidium pecuniæ uni, dimidium alteri perire debebit, sicuti perit in præcedenti caso.

3. Respondeo. Nego paritatem, dispari- tas enim est valde manifesta, si quidem, in casu Navium, illa ducenta propter commu- nicationem talis Societatis, erant utriusque socii, & quando in unam Navim invec- ta fuerunt centum, non fuerunt invec- ta illa centum unius socii, sed utriusque ergo, & utriusque esse debent illa centum, quæ perie- re. Non

a Nav. l. c. nu. 254. alii q.

b Quod habetur l. prius §. Si placuit ff. De aqua pluvia ar- cenda

L. Quod si ferur celebrari cum æqualitate utriusq. contra- nolit §. hentis, nam secus præsumeretur delictum in contrahente, quod nunquam præsumi debet, nisi clare de illo constet, omnia jura De editio clamant.

c Vide Nallum V. Actus nu. L. Lessia in Consul. fo 49. n. 3.

re. Non sic in casu nostro, ubi illa pecunia collata tota est unius socii, ante ceptam negotiationem, ut supponimus, & dictum toties est, ergo tota ipsi uni pereat, necesse est.

4. Signatè autem nu. 1. additum est (nisi peculiare pactum intercedat) possunt enim socii inter se convenire, ut damnum pecuniæ inter se sit commune, ita, ut si pecunia pereat, utriusque pereat, id est, dimidia pars conferenti illam, & dimidia alteri socio. Ita Navarrus, & asserens hanc doctrinam esse communem. Er quidem hoc pactum illicitum non est, quia conjungi solet cum illo alio pacto, quod explicuimus §. præced. n. 1. hoc est, ut, si pecunia remaneat integra, dividatur cum socio, quod esse licitum. ibidem dixi, nam, postis conjunctim his duobus pactis, est æquale periculum, ut socius acquirat dimidium, vel, ut illud amittat, & solvere de suo debeat.

5. Quod si par periculum non adest, vel velis pacisci, salvam pecuniam totam tibi fore dandam, amissam vero non tibi fore totam amissam, sed socio, illicitum clarè id pactum erit, nisi fortè aliud tantum onus, quod imponis socio, compenses, ut ibidem dixi. Et cum hac compensatione solum approbat id in Jure b Pontifex.

§. III.

An sit modus, quo licitè periculum capitalis, inmodè, & lucri, totum rejiciatur in Socium.

Ubi

De Societate cum tribus Contractibus.

1. EX vi solius contractus Societatis non licere, totum periculum in Socium rejicere, nimis clarè patet ex dictis; id enim repugnat naturæ contractus Societatis, ut vidimus. 2. Verum Ingeniosi Theologi fortè ab ipsis Mercatoribus, quorum res interest, admoniti, invenerunt modum rejiciendi totum periculum in unum ex sociis sine injustitia. Si nimirum celebrentur tres contractus. Primus sit Societatis, ex cujus vi periculum stabit solum ex parte unius socii. Secundus sit contractus Assècurationis, quo ille Socius, qui operam suam promittit, assècuret alteri Socio

Tamburionus de Sacramentis.

conferenti pecuniam, quæ est capitale, seu, quæ dicitur Sors principalis; assècuret, inquam, illam, & pro hac Assècuratione aliquod moderatum pretium, & proportionatum accipiat à Socio conferente prædictum capitale. Tertius sit alius contractus similis Assècurationi, quo videlicet idem Socius, qui operam suam promittit, assècuret alteri Socio, qui pecuniam contulit, lucrum aliquod certum, quod prudenter crederetur, acquirendum esse ex tali negotiatione, & item pro hac secunda assècuratione aliquid proportionatum accipiat à Socio.

3. His tribus contractibus positis (qui possunt fieri, vel separatim, vel simul) Socius conferens pecuniam erit securus de sua sorte, & de lucro: Alius autem erit securus de pretio, quod accipit propter assècurationem, quam facit, sed subitè periculum solvendi sortem, & lucrum si fortè hæc pereant. Recole ea, quæ dixi cum de Cambiis, d ubi eisdem tres contractus explicuimus, & addimus, posse etiam ad majorem securitatem accipi pignus, &c.

4. Hic modus licet ab e Azor, aliisque e Azor 3, damnatur, tanquam usurarius, approbatur p. li. 9. de tamen ab aliis, qui addunt, g illum non esse contra motum Sixti V. qui incipit. Detestabilis Avaritia, condemnantis, ut usurarias, de Inst. l. 6 Societates, in quibus salvum expolcitur capitale, condemnavit enim dumtaxat, quando non intercurrent prædictæ assècurationes.

5. Meritò autem juvat me sequi hanc posteriorem sententiam, nam sicuti hi tres contractus possunt cum tribus distinctis personis celebrari, quia honesti sunt, & justii, ut etiam ipse idem b Azor negare non potuit ibidem, ita poterunt cum eadem, quandoquidem identitas personæ substantiam contractus non destruit.

6. Objicies cum Soto, aliisque, qui sententiæ sunt contrarii; Is, qui per quoscunque contractus pecuniam suam ita tradit, ut periculum ipsius in alterum transferat, non censetur illam dare in Societatem, sed dare mutuam, ergo non potest licitè ex illa acquirere lucrum; ex merito enim mutuo aliud, nisi usura est, lucrum exigere. Antecedens propter, Primò, quia is amittit tunc dominium illius pecuniæ, & transfert in alium. Secundò, quia potest tunc socius illa pecunia uti ad quoscunque usus voluerit, quod

M m m m est

Supra c.
I. nu. 4.

est elarum signum, dominium pecuniæ in ipsum fuisse translatum, cum ergo in mutuo transferatur dominium pecuniæ mutuatae in Mutuatarium: in Societate autem non ita, ut vidimus a supra, consequenter fit, ut in casu trium contractuum is, qui pecuniam confert, mutuam det pecuniam, non vero in Societatem, unde lucrum inde sperare non poterit.

7. Respondeo, Negando Antecedens, ad probationem primam Respondeo, negando item Antecedens; non enim collator pecuniæ amittit dominium pecuniæ collatae, nam sicuti, si pactum assicurationis iniret cum tertio, non amitteret suæ pecuniæ dominium, ita, si iniret cum eodem socio: Et sicuti non amittit dominium Mercium, nec domus, nec prædii, si illi quis ea assurect, & idem ea retineat, vel titulo famularatus vel conductionis, & tamen si domus, vel merces casu pereant, damno ejus, qui assurect, pereunt, ita in casu nostro. Radicalis autem ratio hujus rei est, quia per se, & absolute, atque directe, merces illæ, ut etiam pecunia, de qua agimus, pereunt ipsi collatori, quia ipsius sunt; res enim, quando perit, Domino perit; Nilominus veluti indirectè damno assurectoris pereunt, quia Assurectans, pretio Assurectionis accepto, promisit illud damnum fortè proveniendum Domino refarcire. Ad secundam probationem Antecedentis Respondeo, Socium illum non posse per se uti illa pecunia ad usus, quos voluerit, sed solum ad negotiationem conventam: esto, possit per accidens; quatenus ipse se exhibet refarcire totam pecuniam, si ea fortè pereat, & refarcire item totum damnum, si fortè ex eo arbitrario suo usu damnum aliquod patiatur Dominus pecuniæ.

8. Confirmatur, nam, si Socius, qui pecuniam accepit, illamque assurectavit, nullam aliam pecuniam haberet: nisi hanc, & tamen ipse esset Debitor aliorum etiam anteriorum Creditorum, non posset hac individuali pecunia solvere illa debita, quamvis anteriora, & privilegiata, hæc enim pecunia tota Collatoris est, non Socii. Immo, si Socius illam alteri dedisset, certè Collator ageret rei vindicatione, & eam, tanquam individualiter suam, recuperaret; ergo falsum est, quod Sotus assumpsit, nempe, pecuniam illam

fuisse mutuam Socio datam. Lege Valentiam, b aliosque.

9. Quæres per hanc occasionem. Si Socius accipiens pecuniam ad negotiationem illam, tamen non negotietur, poterit nè justè Collator, qui prudenter processit, exigere ab iplo lucrum (quamvis illud non assurectaverit) ac si ex negotiatione illud acquisitum esset?

Respondeo, licitè & posse, non quidem tanquam lucrum immediatum suæ pecuniæ, jam enim pecunia non fuit data ad negotiationem, sed poterit exigere tanquam lucrum, quod ipsi cessavit ex infidelitate.

Dixi (qui prudenter processit) nam mera esset usura, si dares ei, quem scis, non negotiaturum; tunc enim non esset vera, sed ficta Societas; in quo vereor, ne multi hac nostra aetate turpiter labantur.

Praxis prædictorum trium Contractuum.

10. Jam vero non gravabor facilitatis gratia hinc ponere formulas Contractus, seu Chirographi, quibus, si vè implicite, si vè explicitè iniatur Societas in quacunque materia per tres dictos contractus. Sunt autem hujusmodi, quas ad verbum lego apud Cælestinum, d. 1. Cælest. Expresse, inquit, sic conjungi possunt hi contractus.

Ego infra scriptus confiteor hoc meo Chirographo, accepisse à Titio mille aureos, ut eos impendam legitima negotiationi, & loco lucri incerti majoris, quod illi ex hac negotiatione posset competere, promitto, me illi daturum sex, & partem quartam in centum quotannis & ejusdem summa mille aureorum periculum præstaturum.

11. Tacite, sic. Confero tibi mille ad mercaturam, cum pacto, ut quotannis solvas quinque, vel sex, salva sorte. Vel Ego subscripsi testor, me accepisse mille in mercaturam cum pacto, ut solvam quotannis sex & quartam partem in centum, salva sorte.

Hæc Cælestinus in universum. Nam ceterum nos formulam, qua per hos tres contractus datur pecunia ad peculiarem negotiationem Cambii, attulimus cum egimus de Cambiis.

12. Idem Cælestinus ibidem rectè deinde (quod accepit à Lessio loco citato) monet, in

expe-

expédire hoc tempore consilium dare Fidelibus, ut hoc modo contrahant, quia, sic contrahere, cedit in Mercatorum commodum, & Fideles pecuniam suam negociare volentes, ab usuris se liberant, & tamen lucrum ex sua pecunia reportant.

Quantum lucri Collator pecunia potest acquirere cum dictis tribus contractibus.

13. Denique ad complementum præsentis doctrinæ Inquirer timoratus, quantum lucri possit exposcere pro se, relicto reliquo ipsi socio, pro assicuracionibus dictis. Dat. v. grat. centum, potest nē pro se velle solum sex, ut est in prædictis formulis Cœlestini, an etiam potest plus septem, octo, decem, &c.

Delug. d. 30 de Luff. n. 40. Respondeo, ex Delugo, & lucrum certum, quod potes exigere, debet esse adeo moderatum, ut attento capitali, quod confers, & spe lucri, quod posset esse in tali negociatione appareat, compensari justè periculum, quod alter socius subit circa securitatem capitalis, & certitudinis lucri, quod tibi promittit. Ratio est, quia secus non fatis sit justè tanto oneri, quod socius subit asscurandi, tum capitale, tum lucrum.

14. Ex qua doctrina sequitur, aliquando posse, ex centum justè quotannis exposci sex, vel septem, aliquando decem immò aliquando etiam plus, quando nimirum prudentes Mercatores sine fraude judicant, lucrum ex suscepta tali negociatione posse ad eū esse notabile, ut valeat Socius, & decem, & plus tradere Collatori pecuniæ, & cum ea parte lucri quæ ipsi remanet, possit judicari satisfactus de periculo, quod subit per dictas Assicuraciones. Rectè ergo *b Bonac.* cum supposuisset, e posse licitè exposci quinque pro centum addit. *d In Societate trium contractuum* e *libid. n. 3 potest plus exigi, quo negotiatio majus lucrum* d *libid. n. 6 affert.*

15. Ex eadem doctrina sequitur contra, aliquando vix duo, vel tria exposci justè posse ex Centum, quando scilicet ea negociatio, quæ suscipitur, lucrosa valdè non est. Determinent igitur experti, a terna qualitate negociationis, & similibus circumstantiis, quæ circumstantias in simili, nē dicam in eadem re, considerandas ego proposui in dicto tractatu e de Cambiis.

16. Utile est etiam, ad lucrum hoc decernendum, expendere id, quod in simili expendit Valentia. *f* Loquens enim de Emptione *f Val. 10. 3.* Censuræ Realis ex re fructifera ad quinque pro in 2. 2. d. 5 centum cum pacto ex utraque parte, id est *q. 2. 5. p. 2.* Vendoris, & Emptoris; ut revendi, & redi- *Ver. Qui* mi quocunque tempore ab iisdem possit, & *ausem.* altero volente, omnino debeat, sic tradit, definire volens quantitatem justè pretii pro dicto Contractu. *Illā est estimatio recta, quæ est prudens, & ea est prudens, quæ est utrique commoda.* Ita ergo in casu nostro, si definitio tanti lucri cedat sine fūco, & fallacia in commodum utriusque Socii, prudente judicio sic decernente, (definitio inquam tanti lucri, non mensurata ex necessitate alterutrius Socii, sed ex vi talis negociationis susceptæ) poterit rectè pronuciari, justè lucrum illud acquiri.

CAPUT VI.

Ut pro Quantitate partium Collatarum lucrum dividatur.

Quæ est Condicio Quinta?

1. **Q**Uoniam variis modis partes à Sociis conferri possunt, nam posset unus operam dumtaxat conferre, alter dumtaxat pecuniam, vel unus partem pecuniæ, & operam, alter vero tantummodo pecuniam, vel uterque pecuniam, & nihil operæ, quam operam ponere posset Tertius quilibet ex communi utriusque, immo, & multorum Sociorum pecunia conductus, vel contra, nemo pecuniam sed omnes operam tantummodo, ut quando plures conveniunt, ut lucra omnia ex suis exercitiis acquisita sint communia, nullum capitale conferendo, ideo tunc lucrum erit dividendū, vel in partes æquales, vel proportionales juxta majorem, vel minorem æstimabilitatē eorum, quæ contribuantur, quod est servari æqualitatem Geometricam, non vero Arithmeticam. Memores enim nos esse oportet Æsopi fabulæ. Leo, Asinus, & Vulpes, in ita Societate, egressi sunt ad venandum. Multa igitur prædā capta, præcepit Leo Asino, ut eam ipsis divideret. Ille, tribus partibus factis æqualiter, ut eligerent, eos hortabatur. At Leo ex canescens Asinum devoravit. Indè Vulpi, ut d *videret.*

Mmm 2

deret, mandavit. Illa vero in unam partem omnibus congestis, sibi minimum quoddam seposuit. Tum Leo ipsi. Quis te, o optimâ, dividere sic docuit? & ea: Asini (inquit) calamitas. *Affabulatio Æsopi.* Fabula significat, castigationes esse hominibus aliorum infortunia. *Affabulatio mea pro re nostra.* Divisionem in Societate juxta singulorum merita esse expediendam. Neque enim par est, utis, qui strenuam, Leonis instar, operam navat, perinde, ac imbellis quilibet, æquali præmio decoretur.

Jam vero, ut facilius in praxim deducatur, quod sic in universum dictum est, subscribamus hic quatuor peculiare casus, seu exempla in hunc modum.

2. Primum exemplum. Petrus in Societatem confert mille aureos, cujus usus prudentis Mercatoris judicio, valet aureis centum, Paulus vero confert operam valentem judicio experti item centum aureis, lucrum vero totum est viginti aureorum. Quomodo finita Societate distribuendum est?

Respondeo, Petrus extrahat primo loco suos mille, deinde accipiat decem, & alius Socius alios decem. Ratio hujus est, quia æquali contributioni, æquale lucrum jure debetur.

a Molin. d. 418. n. 7. Bon. d. 3 de contr. q. 6. p. 4. n. 3. V. Observe sequitur.

3. Hic adverte, a tunc pro hoc casu, tunc pro alio, lucrum ex Societate esse illud, quod remanet ablatiis expensis, quæ expensæ debent primo loco ex b communi lucro solvi. Quare, si in dicto exemplo, ubi lucrum totum fuit viginti aureorum, expensæ fuissent aureorum quinque, lucrum, quod dividi tunc deberet, non essent viginti aureorum, sed dumtaxat aureorum quindecim.

b Vi habetur L. Mutuus ff. pro Socio.

4. Secundum exemplum: Petrus, & Paulus Socii æqualem pecuniam, æqualemque operam ponunt, ita ut Petrus conferat centum, centum item Paulus eum æquali utriusque industria, lucentur autem viginti. Quomodo deinde pecunia, & lucrum sunt distribuenda?

Respondeo, extrahat Petrus centum, additis decem ex lucro, centum extrahat Paulus, additis item decem ex eodem lucro, & facta erit justa distributio, nam ex opera neuter aliquid potest accipere. Ratio est, quia, ut supponis, non minus pecunia, & industria unius conduxit ad lucrum, quam pecunia, & industria alterius, ergo uterque habebit justè

a Val. T. 3. in 2. d. 5. p. 24. p. 1.

æqualem pecuniam, & justè neuter ex æquali opera aliquid acquirat.

6. Quid si occurrat negotiatio aliqua, in qua notabiliter plus conducatur opera unius, quam alterius?

Respondeo, tunc non esse mirum, si pro ejusmodi æstimabiliore opera aliquid amplius proportionatum Socius accipiat, ut sic enim censetur plus conferre in Societatem.

6. Tertium exemplum: Petrus unius ex Sociis confert centum, Paulus vero confert partem pecuniæ v. g. quinquaginta, & operam. Si ex negotiacione pariatur lucrum viginti aureorum, quo modo pecunia, & lucrum distribuendum?

Respondeo. Petrus extrahat suos centum aureos, Paulus vero suos quinquaginta; deinde perpendatur æstimabilitas operæ, & industria dicti Pauli. Si enim hæc Pauli opera in tali negotiacione valeat, quanti valent quinquaginta redituri ad Petrum, juxta id, quot aliquando superius explicui dividendum est lucrum æqualiter, quia æquale singuli posuerunt. At, si dicta industria valet plus quam quinquaginta, dandum est Paulo aliquid plus, vel minus proportionatum, quod ejusmodi majori, vel minori operæ, seu industriae respondeat.

7. Quartum exemplum: Petrus, & Paulus nihil pecuniæ conferendo, conveniunt, ut omnia lucra, quæ per decem annos acquirantur ex sua arte navigandi (idem dic de cæteris exercitiis) fiant communia æqualiter: accidit autem, ut Petrus mille acquisiverit, & Paulus vero vix centum. Quomodo dividendum est ejusmodi lucrum?

Respondeo, æqualiter æqualitate Arithmetica, & sic singuli habebunt quingentos, & quinquaginta aureos. Ratio est clara, quia, ut supponimus, quando inita fuit Societas, æquale erat periculum, ut Petrus, vel Paulus plures haberent, vel pauciores, qui confluerent ad ipsum, navigandi causa. Fac te invisisse Societatem cum aliquo includendo, & te plus lucratum esse, quam alium, non nê lucrum æqualiter erit dividendum? Ita sanè, quia fuit contractus fortunæ, & poterat esse contrariū, ut scilicet alius plus lucraretur, quam tu. Pari igitur modo in casu nostro. Atque hanc decisionem habes apud Delugoloquentem de g. simili Societate inita inter duas Curiales Romanas circa lucra ex negotiis expediendis.

8. Qua-

8. Quæres. Petrus, antequam fluat tempus illud decem annorum, cum videat plus nunc acquirere, quam Socius, vult dissolvere Societatem, potestne licite?

Respondeo, non posse, quia contractus ille fuit, (ut supponimus,) iustus, ergo servandus pro statuto tempore est, cum nulla hic culpa intercedat Socii, qui ex se paratus est ad ponendam operam, quam promisit.

CAPUT VII.

Ut dividantur, seu, ut communia sint damna.

Quæ est conditio sexta?

1. Si nullum sit damnum in negotiatione suscepta, totam pecuniam collatam ab uno ex sociis debere, modo explicato, ad ipsum redire, diximus supra. Sed quid, si sit damnum in rebus, vel mercibus ex illa pecunia comparatis? nam, si damnum sit in ipsa pecunia, sive post, sive ante susceptam negotiationem, totam perire Domino jam diximus cap. 5. §. 2.

2. Ut id explicemus, duo genera damnorum hic considerari debent: aliud enim est veluti intrinsecum, eveniens in ipsa re, seu negotiatione suscepta, ut, si pereat navis, à Pyratibus capiuntur merces, &c. Aliud est extrinsecum, estque illud, quod ratione quidem Societatis evenit, at non ipsis mercibus, sed sociis, vel eorum necessariis Ministris pro communi negotiatione, ut, si aliquis ex his laucietur à Latronibus, &c.

Damna intrinseca, cui ex Sociis cedant, si occurrant sine ullius culpa.

& cum opera alterius, ergo ad utrumque Socium pertinet, ergo utrumque ejus damnum sentire fas est.

4. Hinc, si res Societatis furto ablata forte sint, in utriusque socii damnum ablatas fuisse, rectè docet ibidem Bonac.

5. Præciscimus autem à peculiari pacto Assurance, quo damnum conjiciatur in unum ex sociis: hoc enim, compensatis oneribus, fieri posse supra vidimus, quare tunc, si Assuratori incumbat damnum refarcire, mirum sane non est.

Damna extrinseca, cui ex Sociis cedant, si pari modo, sine ullius culpa, occurrant.

6. Jam verò, si de posterioribus damnis agamus, præmittendum est, ea, vel evenire ex Societate, tanquam ex causa proxima, vel tanquam ex occasione, seu ex causa remota.

7. Tanquam ex causa proxima eveniunt si proximè, propter ipsam negotiationem ex Societate susceptam, accidant. Unde, si exercens Societatem, naufragium patiat, vel à Latronibus diripiatur, vel, ut defendat collatam mercaturam, vulneretur, & ad vulnus curandum, necessaria remedia, quæ communiter adhiberi solent, expendat, damna hæc dicentur evenisse ex Societate, tanquam ex causa proxima.

At, si quis exercens Societatem, in via v. g. à suo inimico vulneretur, unde multas expensas facere cogatur ad se curandum, vel b. l. Cum eandem Societatem exercet patriam, duobus, §. non sit institutus hæres à suo amico damnum Venit, & hoc accidisse dicetur ex Societate, tanquam §. Damno ex occasione, seu tanquam ex causa remota, l. Fratres, Hac distinctione posita.

8. Dico Primò, damna prioris generis, ff. de Socio, hoc est proxima, debere esse b communia, c. Pet. de quia sicuti lucrum ex Societate est commune, Navar. ita, æquum est, ut sint communia damna ex lib. 3. de eadem Societate proximè provenientia. Inst. c. 2.

Id tamen intelligitur in bonis Societatis, non enim tenetur Antonius, v. g. qui contulit centum aureos in Societate, cum Petro conferente suam operam, solvere damna ipsi Petro obvenientia, nisi c. cum illis centum aureis collaris, seu cum parte §. de contr. corum. Ratio est, quia damna debent refarciri ex bonis Societati subjectis; at nunc so-

M m m 3 lum

d. Vall.
Narva
summa
17. n. 30.

e. Supp.
§. i. n. 4.
f. d. d. d.
416 §.
417.

2. Bonac. d.
3. de cont.
§. 6. p. m.
4. n. 2. De
l. 30. d. 30.
de l. 30. n.
§. l. Cum
de l. 5.
Quidam
§. Pro. So.
§. 8. ad
§. de Soc.

lum illos centum aureos Antonius Societati subjecit.

9. Inquires. Ex prædictis suspensis factis in curatione vulnerati, causa Societatis detrahendum est id totum; quod is Socius (qui nunc est æger) pro se expendisset, si sanus fuisset.

Respondeo affirmativè, nam Societas non obligat, nisi ad interesse socii, quod is patitur ratione dictæ infirmitatis, ergo solum ad illud, quod nunc in infirmitate, & ejus ratione expendit, quodque sanus non expendisset, solum enim, in hoc, ipse, causa Societatis, patitur interesse.

10. Dico Secundò, damna posterioris generis, hoc est remota, non debere esse a communia, sed qui ea patitur, eadem solus sustineat. Ratio est, quia cum hæc damna non sint propriè ex Societate, non censentur socii ad illa consensisse: cedunt ergo soli ei, qui ea patitur.

11. Inquires. Qui exercens Societatem v. gr. emendi frumenta tempore æstivo, incidit in febrim, unde multa damna patiatur, debetne putare, ea esse damna prioris generis, atque adeo sibi compensanda, an posterioris?

Respondeo. Mihi videtur, regulariter hæc esse damna posterioris generis, & consequenter non esse damna communia Sociis attribuenda, quia per se hæc non veniunt ex Societate, tanquam ex causa, sed potius ex conditione personæ, & certè in præxi ita servari judico, ut scilicet socius in Societate ægrotrans, suo damno ægroter. Dixi (regulariter) nam, si fortè sit aliqua cõsuetudo, vel pactum justum in contrarium, ea sunt servanda, sicuti mox dicemus de aliis expensis, vel item in casu, quo constaret infirmitatis causam, verè fuisse negotium Societatis.

12. Hactenus de damnis sine socii culpa promanantibus, nunc de provenientes ex culpa.

De damnis provenientes ex culpa alicujus ex socii.

13. Culpantem Socium debere refarcire omnia damna ex su culpa Societate occurrentia, nemo quærit, quia nemo nescit, At difficultas est dignoscere quantitatem culpæ, quæ hujusmodi restitutionis *onus imponit*,

Ad quam difficultatem enodandam, utile est, præmittere verba Legis, b quæ in hunc modum enunciant: *Prævaluit etiam culpa nomine, teneri Socium; Culpa autem non ad exactissimam diligentiam dirigenda est, sufficit enim talem diligentiam communibus rebus adhibere socium, qualem suis rebus adhibere solet, nam, qui parum diligentem socium sibi assumit, de se queri, sibi que hoc imputare debet.*

14. Hactenus Textus, ex quo questionem propositam de culpa in Societate commissam sic explico, formando hanc regulam tum pro foro interno, tum pro externo. *Quoties socius ponit diligentiam in negotiatione Societatis, quam poneret, si illud negotium ad se solum pertineret, ad nihil tenetur, si forte damnum sequatur. Quoties verò eam non adhibet, tenetur, &c.*

Ratio Regula est, quia nemo intendit se, suamque operam magis pro aliena re obligare (præscindendo à peculiari pacto, cui esset omnino standum) quam pro sua, &, Alter majorem diligentiam ab altero non petit, nisi quæ in rebus propriis adhiberi solet: si hæc igitur adhibeat socius, non est, unde damnari rationabiliter possit.

15. Quæ verò sit diligentia, quam quis adhibere solet in rebus propriis, est maxime hic considerandum, ut etiam nos per aliam occasionem alibi consideravimus. Non enim tu putas, debere in tuo agro v. gr. excogitando, eam diligentiam mensuram apponere, quam appones in tuo filio infirmo curando, & sanè illa diligentia, quæ parva judicatur in Nauclo, si navim regat plenam lignis, & paleis, magna, & gravis est, si frumento, vel auro, preciosisque mercibus onustam regat. Idem in artibus, & professionibus. Turpiter enim errabit Grammaticæ Professor, si proferat v. gr. Mater meus, at non, si merus Scriptor eodem modo scribat; Et artifex quidem in fabriciando Calice ex auro exquisitam diligentiam adhibet, ne auri momenta, vel levissima deperdat, quam non tam exactam ponit in fabriciando vase stanneo, ne stanni particulas amittat, Ex quibus vides, non debere diligentiam socii esse eodem modo mensurandam in gravibus negotiationibus, ac in levibus, in difficilibus, ac facilibus, in raris lucrandi opportunitatibus, ac in frequentibus, &c. Cum enim ipse operam suam prudenter promi-

promiserit, eam tunc adhibebit, tum in foro conscientia, tum in foro externo, quando, omnibus expensis, eandem pro propria re sua sine infidelitate ponet. Atque ad hanc doctrinam, reduci tandem ea, quæ sine de culpa juridica lata, levi, levissima, sive de culpa Theologica mortali, vel veniali in contractibus Commodati, Locati, depositi, diximus loco citato, & rectè Delugo a loquens de quibusdam legibus condemnantibus Commodatarium, vel Conductorem de levi culpa, sic habet: *Quis unquam à Conductore equi, pretium equi patet, quando Conductor diligentiam circa eum adhibuit, quam diligens quisque, & prudens circa proprios equos adhibere solet? non sunt ergo usque receptæ leges illæ in alio sensu.*

Hæc ille, quæ ad culpam in Societate committam aptari facile possunt.

16. Sed adhuc mordicat scrupulus. Quid enim, si quis non quidem graviter per delictum mortale, sed leviter per veniale deficiat ab hac diligentia, per ignorantiam v. gr. vel inadvertentiam b venialiter culpabilem?

17. Respondeo (salva meliore sententia, & semper, præscindendo à peculiari conventionione) de qua omnino sunt videnda ea, quæ ego alibi dixi, ubi ex nova promissione obligavi in duobus casibus ad exquisitissimam diligentiam, Respondeo, inquam, hunc non esse reum restitutionis, nam; qui adhibet diligentiam absolutè, quantam adhiberet in re propria, non obligatur ad restitutionem, ut hæcenus dictum est, sed, qui deficit leviter, non dicitur absolutè deficere de dicta absoluta diligentia, quia parum pro nihilo reputatur, ergo, &c.

18. Confirmatur, quia ibidem diximus, & confirmatur à Delugo e non esse obligationem gravem restituendi materiam gravem ex delicto venialiter tantum culpabili: at in casu, de quo hic loquimur, restitutio facienda, tota tandem refunditur, in delictum negligentia, ergo, si hoc erit veniale, & non grave, non poterit parere obligationem gravem.

19. Sitte Lector. Advertisti prædictam doctrinam Delugo, unde posse confirmari dixi, nostram responsionem? Adverte nunc qua ratione alio in loco sentiat oppositum ejus, quod dixi numero decimo septimo. Ecce ejus verba: *d Prima Regula sit, si culpa*

saltem levi socii, damna evenerunt, si se computari, nec alios debere concurrere, immo, si quid ea de causa alii paterentur, ab eo resarciendum esset, cujus causa damnum id advenit.

20. Hic denique non oportet aliquid monere de ignorantia, vel de inadvertentia, quæ vinci non possunt, quando enim hæc adsunt, cum nulla adsit culpa, pœnam restitutionis non consurgere, ahibi latè declaravimus.

CAPUT VIII.]

Ut expensæ sint communes, vel certè compensentur.

Quæ est Conditio Septima?

1. Duplicis generis esse possunt ejusmodi expensæ (quantum pertinent ad rem de qua agimus) aliæ enim sunt expensæ, quæ sunt Societatis causa, quæ scilicet exhibentur pro negotiatione, quam socii susceperunt, ut mox magis explicabitur; aliæ sunt expensæ, quas socius, qui suam promissit operam, forte facit, ut evitet damna, quæ imminet negotiationi. His distinctis.

2. Dico Primò, has posteriores, & quidem ordinarias, debere e fieri ab ipso socio, e Mol. d. qui operam promissit, præscindendo ab alio 48. Less. pacto, quia, qui promittit operam, debet ad l. b. 2. c. 25. hiberi ea, quæ adhiberet in rebus suis; at ad dub. 4. conservanda sua, expensas quisque ordinarias, & moderatas facit.

3. Dixi ordinarias, quia ad extraordinarias non præsumitur quis se obligasse, præscindimus enim, ut toties diximus, à pacto, vel consuetudine, quæ possunt intervenire. Quare de his extraordinariis idem dictum erit, quod mox dicemus de expensis prioris generis.

4. Quoad illas igitur primi generis expensas, dico, eas, nisi ex pacto inito, vel justa consuetudine illæ pertineant ad omnes socios (potest enim justum esse ejusmodi pactum, & consuetudo, quando hoc onus æquè compensetur, vel, quando iniatur Societas cum tribus illis contractibus, quos paulò superius explicuimus) dico, inquam, eas expensas prioris generis debere f esse communes sociis, patet, quia immediatè, & proximè fiunt ob negotiationem communem sociorum. Mol. l. c. Less. l. c. nu. 35.

5. Hic

3. Hic insurgit brevis quaestiuencia. An ex his expensis deducenda sint ea, quas fecisset pro se ille socius, qui operam promisit, si socius non fuisset, seu, si Societatem dictam non inuissset, Petrus v. gr. Societatem iniens cum Paulo, expendit ob destinatum negotiationem quindecim aureos pro suo victu, si autem non vacasset ejusmodi negotiationi, expendisset domi suae quinque aureos, debetne Petrus deducere hos quinque aureos, & sic solum decem computare pro expensis Societatis? Semper autem, ut nimis saepe monui, loquimur, abstrahendo a iusto pacto, vel consuetudine legitima Regionum.

6. Respondeo. Ita putant probabiliter non a Bald. in nulli. a Verum probabilius, b non esse de L. 1. n. 9. C. ducendas, judico, sed omnes debere esse Pro Socio, communes omnibus sociis. Ratio est, tum Angel. V. quia Jura absolute concedunt, proficiscentem Soc. 1. nu. ad negocium Societatis posse ex communibus bonis Societatis alimenta accipere, Tum Navarr. quia praescindendo a pacto in contrarium, lib. 7. c. 2. qui locat operam suam extra domum a Con. n. 466. ductore, cui servit, est merito alendus. Dico Navarr. in (extra domum suam.) Nam recte advertit sum. c. 17. loco citato Molina, quando expensa pro tuo n. 283. victu fiunt in tuo domicilio, quia nimirum b Salic. ap. negotiatio non est talis, ut a tuo loco disce. P. Navarr. dere oporteat, eas non esse communes; cujus Molina, & dicti ratio alia esse non potest, nisi, quia, qui Lessus l. c. locat operam suam non discedens a sua do. Bonac. de mo, sibi conuevit alimenta praestare. At a contract. domo sua discedens, non ita, & c. d. 3. q. 6. p. 7. Confirmatur ex Jure, c in quo habe. 4. n. 3. a. mus, quando quis proficiscitur ad negotios citans, tia Societatis, expensas esse extrahendas c. L. Cum ex communibus bonis Societatis. Nota, duobus, §. quando quis proficiscitur (ait) quasi dicat, Quidam, non vero, quando non proficiscitur, sed L. Si Fratres, §. Si Inquirer quis, Quanam sint illae expensae, pro Socio. quae sunt causa Societatis?

Respondeo, esse illas, quae sunt necessariae vel utiles Societati; ut, si necessarium sit iumenta conducere, ad merces deferendas, domum, & servum habere, ad easdem conservandas, gabellas solvere, ac similia. Hujus etiam generis sunt expensae, quas capite septimo diximus fieri propter damna, quae eveniunt ex causa Societatis, non vero, quae ex occasione.

9. Illud semel quaesitum fuit, An elemosynae moderate factae intuitu Societatis, ut ea scilicet prosperum exitum habeat, sint extrahendae a communibus bonis Societatis? Et quidem recte respondet Petrus d. a Navarra, esse a communibus bonis extrahendas, Ratio est, quia socius potest ex communibus bonis facere eas expensas, quae prudenter putantur utiles Societati, sicuti ergo putare, ut utile, humano subsidio, ad negotiationem susceptam, uti; ita, immo multo magis, uti Divino.

10. Propter eandem causam, si socius advehens per mare merces a magna tempestate impeteretur, moderatumque vorum elemosynae, pro incolumitate mercium faceret, illud ex communibus bonis esse persolvendum, mihi dubium esse non potest.

11. Illud iterum fuit quaesitum. An, si faciendae sint expensae necessariae pro negotiatione, & non possit haberi pecunia communis ex Societate, teneaturis, qui operam promisit, illas expensas facere ex suis propriis bonis, vel saltem petere mutuas ab aliis ad illas faciendas.

Respondeo, obligari, non modo ex Charitate, ut solum contendit Rebell. e sed ex c. Rebell. Justitia. Ratio est, quia socius, ex vi contractus Societatis, obligatur, illam diligentiam, 7. n. 7. & operam adhibere, quam adhiberet in re sua, ut nuper late diximus: at pro re sua ita quis faceret, ergo, & c. non est tamen negandum, ipsum posse f. has pecunias repetere a Societate, cum utiliter gesserit ejusdem Societatis commune negotium.

CAPUT IX.

Ut non apponantur pacta injusta.

Qua est Conditio octava.

1. Cum ea pacta sint injusta, quae contra naturam hujus contractus sunt, quaeque inaequalitatem inter socios afferunt, ideo non alio meliori modo ea dignoscuntur, quam perpendendo, quae haecenus de natura hujus contractus sunt explicata; Nihilominus multum ad ejusdem rei praesim faciet, aliqua hic peculiariter pacta discutere, quae jam ex ordine subscribo.

2. Pri-

2. Primum Pactum. Antonius confert in Societate centum aureos : Petrus operam suam, ita tamen, ut Petrus certam quantitatem, vel certam lucri partem habeat quanti scilicet aestimatur ejus opera, sive ex negotiatione patriatur lucrum, sive non, & sive pereat pecunia Antonii, sive non, estne hoc pactum justum?

Respondeo, esse justum, sed certè in ejusmodi negotiatione non intervenit contractus Societatis, sed potius locati, & conducti. Nam in hoc casu Antonius conduceit operam Petri, & dat ipsi certam mercedem, sive ex lucro negotiationis, sive aliunde; qui modus contrahendi justus omnino est, quando justa merces operæ præstandæ correspondet.

3. Quid, si ita pactum iniatur? Si Societas bene succedet in lucro, longè majorem dabo tibi mercedem, si malè, longè minorem?

Respondeo, adhuc justè pactum iniri; non enim sic in eo contractum Societatis, sed pari modo contractum locati, & conducti; Ego autem in hunc modum paciscor, ut ea spe diligenter sit socius in negotiationis munere exercendo; Adde, æquale esse periculum majoris, vel minoris mercedis, &c.

4. Secundum pactum. Idem Antonius celebrat contractum Societatis cum Petro, ea lege, ut ipsi Petro obveniant duæ partes lucri, & una solum damni, & una lucri, est ne id justum?

Respondeo. Si hæc unius socii onera compensentur pecunia, vel re æquivalenti ab alio socio, justum erit pactum, si vero non compensentur, nimis manifestè erit injustum; quando enim compensantur, servabitur æqualitas, secus, non item.

5. Quid, si fiat pactum, ut ad unum ex sociis, v. g. Antonium, nulla damni pars pertineat, & tamen pertineat aliqua lucri pars, totum vero damnus rejiciatur in alterum, v. g. in Petrum, sed cum parte lucri, si ex negotiatione lucrum perveniat?

Respondeo, cum prædicta distinctione; eadem enim hic militat ratio. Sed jam video, te advertere, hunc, & præcedentem, (quando justè compensantur onera) non esse merum contractum Societatis, sed insuper addi unum vel alterum contractum Venditionis, vel similis venditorem periculum damni, & locatur opera socii, &c. Ita Molina. b

Tamburinus de Sacramentis.

6. Tertium Pactum. Idem Antonius confert pecuniam cum pacto, ut solum tertia pars dictæ pecuniæ pertineat ad ipsum Antonium, & eadem sola tertia pars subfit periculo ad damnus ejusdem Antonii: at vero reliquæ duæ partes pertineant ad Petrum socium conferentem operam, ipsiusque Petri periculo amittantur, si amittentur & item tertia pars lucri ad Antonium, reliquæ vero duæ lucri partes pertineant ad Petrum; estne hæc justa conventio.

Respondeo, cum memorata distinctione, ut scilicet, si compensentur onera, justa sit conventio, aliter sit prorsus injusta. Ita Molina c quicquid in contrarium dicat Silvester. d 417. Sicut enim Antonius, qui confert pecuniam, potest, ut superius vidimus, rejicere in socium totum periculum pecuniæ capitalis, tribuendo ipsi socio proportionatam mercedem tanti oneris, cur non poterit duarum partium periculum in socium rejicere, data pariter proportionata mercede.

7. Quartum pactum. Idem Antonius dat Petro, Paulo, Joanni Piscatoribus quindecim aureos, singulis nempe aureos quinque ut scilicet habeant expensas ad piscandum (idem die de aliis exercitiis, puta excolendis agris, pasceendis animalibus, nutriendis bombicibus, ad sericum extrahendum, & similibus) dat, inquam, hoc pacto, ut singuli post piscationem, & pisces venditos, dent ipsi Antonio dimidiam lucri partem, quod acquirunt, & insuper aureos omnes ab eodè Antonio ante piscationem receptos ipsi eidem reddant: totum autem periculum, quo possent deperdi aurei illi, subeant ipsi Piscatores pro sua rata? Estne justum hoc pactum?

Respondeo. Esse injustum docent Rodriguez, & alique; nam nimis dura onera (inquunt) Piscatoribus imponuntur. Et certè injustitia est (ajunt) velle communicare in lucro, & non in jactura, & velle, ut ipsi Antonio reddatur capitale, etiam si sine culpa sociorum illud pereat. Addit Navarrus, si Piscatores ex dictis pecuniis aliquid expenderint pro sua domo, debere ipsos restituere Antonio, quia Antonius solum contulit pecuniam ad negotiationem, & consequenter ad expensas negotiationis, non vero ad expensas extra negotiationem domi factas.

8. Hæc illi, supponentes, hunc esse contractum

N n n

ctum

ctum Societatis, sed, quia verè is non est, est enim Conductionis, & Locationis operarum Piscatorum, ut ex dictis cap. 1. nu. 6. & ex dictis nu. 2. hujus capituli constat, nullo modo erit ejusmodi contractus condemnandus, si justa, omnibus expensis, merces Piscatoribus solvatur, sive in pecunia, sive in lucro sperato, ut dictum est.

9. Illud, quod modo addidit Navarrus, approbo quidem, sed eo modo, quo ego reuli; nam dicti Piscatores, sive expendant domi, vel extra, sive non expendant, jam totum capitale debebunt reddere, ut ex pacto conventum fuit; At, si Navarrus aliud velit, ut certè velle alicui videri potest, id est, debere à socio operam conferente (quando est initus contractus Societatis) deduci expensas, quas domi is fecisset, non approbo, nisi eo modo, quo vidimus supra. *a*

a Suprac.
8. nu. 4.

10. Quintum pactum. Idem Antonius socium asciscit Petrum, additque, ne alia negotia suscipiat, justè ne sic paciscitur?

Respondeo, justè, quia sic Antonius vult Petrum expeditum esse pro suis negotiis, imò, si natura, & qualitas suscepti negotii requirit totum hominem, debet Petrus etiam si non adsit pactum, totum se illi negotio ad dicere, quando enim ipse promisit suam operam, totam, quæ erat necessaria illi negotio, promisit.

11. Quod si non requiratur tota, si additur ab Antonio tale onus Petro, debet certè Antonius aliquo modo compensare; secus, liber Petrus erit, & sic aliena negotia, ut ei liber, potest assumere, quia nihil hæc obstant Societati cum Antonio susceptæ, ut supponitur. Sic Medicus operam suam tibi promittit, non tamen propterea alios infirmos curandos, cum culpa suscipit, quando omnibus consulere satis potest. Quod dicimus de Socio, dic obiter de famulo; is enim, quando abest præjudicium famularus Do-

b Inuit.
Bonac. d. 3.
de contr.
qu. 6. p. 1.
num. 5.

mini, potest *b* alia negotia suscipere, & lucrari, cum tamen non possit, quando præjudicium illud adest.

CAPUT X.

De Dissolutione Societatis:

1. **S**ocietas, vel instituta fuit ad tempus determinatum, ut, si pro duobus, tribus, decem annis, imò, & pro tota vita, vel ad tempus indeterminatum, id est, sine temporis mentione: De utroque simul sic breviter habe.

2. Dissolvitur Societas Primò, mutuo consensu, seu renuntiatione. Secundò, finito tempore designato. Tertiò, finito negotio. Quartò, morte civili. Quintò, morte naturali: quæ omnia, nitidiorè stylo, sed subobscuris verbis, sic Textus complectitur: *Societas solvitur ex Personis, ex Rebus, ex Voluntate, ex Actione.*

Mutuo Consensu.

3. Rectè: nam Res, per quas causas nascitur, per easdem dissolvitur; Quod si unus ex Sociis incidit in amentiam, non dissolvitur Societas, nec ejus Curator renunciare potest, nisi in casibus, in quibus socius ille, si fuisset sanus, potuisset. Quare in hoc casu continuare omnino socii debent à Societate, & lucrum dividere cum Curatore amentis.

4. Quid, si quis ex sociis renunciaret, aliis in vitis?

Respondeo. Tunc damnum, quod sortè ex tali renuntiatione subsequetur, ad ipsum solum spectabit: si vero nihilominus sequetur lucrum, illud erit commune aliis, vni ipse, quantum est ex parte sua, jam cessit Juri Societatis, subivitque prædictam obligationem restituendi id, quod socioiurum interest, si non fuisset renunciatum ante tempus.

5. Sunt tamen quatuor casus, in quibus licitè, aliis in vitis, socius renunciat: Primò, si ei pacta non servantur, nam *Frangenti fides*, merito fides frangitur. Secundò, si socii sint ei injuriosi, vel damnosi, ita, ut prudentis arbitrio non sint tolerandi. Tertiò, si esset spes lucrum percipiendi ex negotiatione suscepta. Quartò, si socius debeat Reipublicæ causa abesse, nec commodè, vel aliis, vel sociis, suas committere partes possit.

Finis

Finis tempore Designato.

6. Merito. Quia ad tempus ulterius non se extendat conventio, & obligatio, ut dividitur in Jure. *n* semper intellige, nisi tacito, vel expresso consensu sociorum innovetur, seu continuetur Societas, quia tunc novus censetur advenire Contractus.

Finis Negotio.

7. Et id etiam merito; ad illud enim duntaxat se extendebat, ut supponimus Societas Finiri etiam negotium censetur, si totum capitale, immo, si magna ejus pars casu pereat vel ita mutetur, & aptum non sit ad negotium, quale esset frumentum, si eo modo vitaretur, ut amplius humano usui non esset idoneum, Finiri etiam negotium censetur, si in agro à sociis excolendo, ædificetur auctoritate publica Ecclesia. Idem dic, si socii non possent contribuere promissam pecuniã, vel promissam operam, ut, si incidisset in paupertatem, vel in ægriitudinem, vel ejus bona fuissent publicata, vel quid simile.

Morte Civili.

8. Siquis ex sociis civiliter moriatur, ceteri Societatem Jure dissolvent. Censetur autem Mors Civilis pro hac re triplex:

Primò, Cessio Bonorum.
 9. Secundo, Maxima, aut media capitis diminutio, id est, vel deportatio in Insulam cum amissione libertatis, vel solum deportatio in Insulam. Bonacina fasserit, finiri Societatem capitis diminutione, quam dicit esse exitium, unde pro eodem accipit exitium absolute acceptum, & deportationem in Insulam id, quod aliis, qui Textus g Civiles legent judicandum relinquo.

10. Tertio denique censetur capitis diminutio solemnis h professio in Religione; De qua lege Molinam, i Bonaciam, k aliosque ab ipse citatos.

Morte naturali.

11. Morte item Naturali unius ex sociis (etiam si multi consocii remaneant) finitur

Societas, quia conjunctim non separatim fuit conventio (nisi tamen contrarium pacto firmatum fuerit) ita communiter Doctores, & Jura. Unde sequitur, Societatem non transire ad hæredem defuncti.

12. Quid si affuerit pactum, ut ad hæredes transirent?

Respondeo, quoad Socios superstites remansuram Societatem, at non remansuram, quoad hæredem defuncti. Sed quid si pactum, ut transiret ad hæredes juramento firmatum sit?

Respondeo. Qui docent juramentum confirmare contractus, affirmant, ejusmodi pactum juratum obligare hæredem ad prosecutionem Societatis, quia hæres tenetur servare contractus defuncti. Ita Molina, n & Lessius, o At nos, qui alibi docuimus p à juramento non confirmari contractus, debemus excludere hanc obligationem, ab hærede defuncti, ut excludit Valaschus apud eundem Molinam l. c. quia juramentum partis non validat actum à Jure interdictum, & prohibitum.

Quæ affert Deluge d. 30. de Inst. nu. 7.

Idem.

n Molin. d. 414. nu. 6. o Less. lib. 2. c. 25. nu. 6. p Lib. 3. in Decal. c. 7. §. 6.

q Molin. d. 411. nu. 2. c. 7.

CAPUT XI.

De Societate in Animalibus.

1. **S**I Primò, tradas alicui tot oves v. gr. ut statuto tempore det tibi carum pretium (Si Secundo, eidem eadem tradas, ut ipse fructum ab iis accipiat, soluto tibi pretio; Si Tertio, ut custodiat eas, data illi parte fructuum, qua dictam custodiam compenses, non celebras q contractum Societatis; nam Primus est contractus venditi; Secundus est locati; Tertius est famularus. Verum, erit contractus Societatis, si tu oves v. gr. alter vero operam, seu industriam conferat, vel, si uterque contribuatis æqualem partem industriæ, & partem numerum ovium, vel in æqualem, &c. & fructus inde percepti (id est, lana, lac, foetus) sint dividendi, sive Arithmetice, æqualiter, sive Geometricè, id est, ad proportionem ejus, quod à singulis collatum est, hic, inquam, est contractus Societatis, & de eo multa dicta sunt in precedentibus capitibus, in quibus tractatum est de Societate in universum; pro majori tamè ejus explicatione.

2. Inquires Primò. An hic modus Societatis

tatis Animalium sit licitus? Ego consi. no tibi mille oves, ita ut, si aliqua pereat, compleas numerum ex foetibus, tuque idem apponas operans correspondentem aestimabilitati usus consignatarum ovium, atque in fine singulorum annorum fructus praedictarum ovium, (id est lac, lana, & pars remanens foetuum) dividantur inter me, & inter te?

Respondeo. Ut proponitur, non est hic contractus licitus, quia clarè non servatur aequalitas. Nam propterea prudentes, & pii negotiatores, ut effugiant injustitiam, & Animalia non stent cum periculo in manu alterius v.g. Pastoris, semper solent addere alium contractum Assurationis, solvendo ex ipsa parte fructuum percipiendorum aliquid proportionatum ipsi Pastori asscuranti in hunc fere modum. *Consigno tibi mille oves, tu apponas industriam, & asscures mihi, te traditurum eundem numerum ovium a qualis bonitatis, nam ex fructibus percipiendis tibi compenso tantum onus, quod suscipis.* Addi etiam solet alius contractus, quo mihi asscuret Pastor aliquod lucrum, sive sex, sive decem, sive plus, minulve pro centenatio ad prudentis viri arbitrium, modo superius a satis explicato de Societate cum tribus contractibus.

a sup. c. 3.
§. 3.

3. Inquires Secundo. Cum in hoc contractu soleant initio Societatis aestimari Animalia, nec deinde controversia sit in iis reddendis, Inquires, inquam, cur tunc non dicendus sit potius contractus Venditionis, quam Societatis.

Respondeo. Quia esto, aestimatio aliquando faciat venditionem, aliquando tamen non facit, ut patet in dote, quae potest ab uxore viro tradi, interdum per aestimationem facientem venditionem, interdum vero per aestimationem non facientem venditionem. Facit venditionem aestimatio quando res dotalis aestimatur, ut Marito tradatur, tanquam vendita eo pretio. Non facit venditionem, quando res aestimatur solum, ut sciatur valor rei dotalis, ita, ut, si pereat, & fiat deterior culpa viri; constet, ad quid teneatur vir in casu restitutionis. Quoniam igitur in casu nostro aestimantur Animalia solum, ut sciatur, quid, & quantum in fine anni sit restituendum, ideo non est contractus Venditionis, nam, si aestimatio eorundem Animalium fieret, ut illa, tanquam vendita eo pretio, traderentur Pastori, esset quidem contractus Venditionis, ac con-

sequenter non pertineret ad hunc locum, sed ad tractatum de Venditione, & Emptione.

4. Inquires Tertio. An Socius praescindendo à contractu Assurationis, sed in vim solius contractus Societatis, obligetur in fine anni, puta temporis designati pro Societate, restituere praedicta Animalia aestimata per aestimationem non facientem Venditionem, restituere, inquam, obligetur juxta valorem aestimationis factae initio anni, an juxta valorem aestimationis, quae fit in fine anni? Mille oves v. gr. valent initio anni centum aureis, at in fine anni ob magnam illorum pecuriam valebunt ducentis aureis, vel propter abundantiam valebunt minoris, v. gr. aureis quinquaginta, socius recipiens, debet ne reddere oves valentes centum aureis, an vero ducentis, vel quinquaginta?

Respondeo. Cum in mero contractu Societatis (nam nunc praescindis ab alio pacto) supra docuerimus Animalia remanere in dominio apponentis, si in fine anni crescit, vel decrevit eorum valor, ipsi apponenti crescit, atque decrevit, unde juxta aestimationem, quae fit in fine anni debet restituere eis, qui eas recepit, & solum illa prior aestimatio inserviet, ut, si culpa recipiens, Animalia perierint, vel deteriora evaserint, compensetur illud, quod erit justè compensandum.

5. Instas. In contractu Societatis, si pecuniae valor crescat, non crescit pro apponente illa, sed pro omnibus sociis, ergo pari modo idem dicendum erit, si crescat valor Animalium. Conferat v. gr. Petrus centum ex auro, valentia centum, & decem argenteos, si finita Societate, contingat aureos illos plus valere, v. gr. centum, & viginti, Petrus non habebit pro suo capitali collato, nisi tot aureos, quot ascendunt ad centum, & decem argenteos, nisi alii decem erunt dividendi, utpote lucrum commune sociis, ita igitur in Animalibus.

Respondeo, pro doctrina ejus, quod assumitur, & pro responsione ad paritatem, quae inducitur, sunt hic bene tria distinguenda, quae tribus dictis ego, claritatis gratia, proferam.

6. Dico Primo. Si crescat valor pecuniae collatae ab uno ex sociis antequam ea ad merces comparandas expendatur, vel antequam admisceatur ita cum caeteris pecuniis Societatis, ut discerni nequeat, ille est Dominus hujus valoris, qui eam contulit, quia ipse habet

bet illius dominium, & consequenter, & ipsi crescit, & decrefcit, & juxta hunc valorem in fine Societatis eidem erit pecunia restituenta.

7. Dico Secundo. Si crescat idem valor, postquam comparatae sunt merces, vel postquam pecunia mista ita est cum ceteris pecuniis sociorum, ut discerni nequeat, incrementi hujus sunt Domini omnes socii, quia ipsi simul habeat dominium illarum mercium, & pecuniarum; quare ex æquo est dividenda, esto, prius propter pactum Societatis initio initum, debeat, extrahi, & reddi apponenti tanta pecunia, quantam apposuit, secundum illum valorem, quem num. præced. dictum est.

8. Dico Tertio. Hinc fieri, ut magna sit disparitas inter Animalia, & pecuniam, quando hæc, vel illa conferuntur, Animalium enim semper Dominus est is, qui ea apponit, at pecuniæ non ita: nam, ut dictum est, postquam merces comparatae sunt, & pecuniæ sunt cum ceteris admixtæ, pertinent ad totam Societatem, non est igitur mitum, si in-

lentes succedere Avo, vel Avia vide apud mox nu. 3. citandos.) Filii, inquam, volentes succedere parentibus descendentes testatis, vel non testatis, tenentur conferre ea, quæ habuerunt ex bonis dicti Patris, vel Matris viventium, ut scilicet ex iis in communi adductis, tanquam ex uno cumulo, fiat iuxta partitionem inter ipsos Fratres, Sororesque. At vero ascendentes, ut est Pater, Mater, Avus, Avia, quando succedant Filiis, vel Nepotibus defunctis, non tenentur conferre ea, quæ habuerunt à filiis, vel nepotibus viventibus. Ratio Regulæ tunc intelligitur, cum cognoscatur radix, cur facienda sit inter prædictos fratres dicta collatio. Ea autem est, quia omnibus filiis debetur post parentum mortem æqua legitima. Quando ergo parens ante suam mortem aliquid alicui ex filiis tradit, præsumitur, (nisi aliud exprimat, vel tacite ex conjecturis colligatur) dare illud in computum legitimæ, quam post mortem suam illis debet. Ne ergo frater plus habeat de legitima, quam alii, inde est, ut illud debeat in commune adduci, & æquè dividi. Quoniam igitur, quando filii, dant aliquid Patri, vel Matri, vel suis ascendentes, non præsumuntur dare in compensationem legitimæ, cum ascendens censetur moriturus, antequam moriatur descendens, sed dare præsumatur per meram donationem, ideo illa non sunt à Patre conferenda, quia, quæ simpliciter donantur, & liberaliter, in commune non conferuntur, nam propterea, nec ipse filius ea, quæ accipit à Patre liberaliter, & non in compensationem legitimæ obligatur ad conferendum, quo à nobis in libris Decalogi pluribus explicatum est.

3. Nepotes, quando, vel mediata, vel immediate succedunt Avia, qui, & quatenus debent conferre habes apud Molinam aliosque.

4. Qua ratione autem dignoscatur, quæcunque parentes dedisse aliquid liberaliter, vel in compensationem legitimæ, adeoque conferendam, duæ sunt regulæ, quas attuli in libris Decalogi, l. c. illas, & ab illis deductas illationes inde pete.

In lib. 5. Decal. e. 4. §. 2. à n. 3. d. Mol. d. 237. Ant. Gem. n. Le Taur. 39. n. 37. Tusc. To. 1. d. à concl. 416. Vasq. in opusc. de testam. c. l. §. 2. d. 4. Bonac. disp. 3. de comut. g. 6. p. 7. §. univ. n. 2. V. Sed modo.

2. Dico d. incrementum harum & pertinet ad lucrum sociorum omnium, modo, quo dictum est, non vero incrementum Animalium.

CAPUT XII.

De Partitione, quam debent exhibere Fratres, mortuo Patre, quæ assimilatur divisioni, quæ fit ratione Societatis.

1. Ut in novo, statuitur, ut filii suo Patri succedere volentes, adducant ad partitionem communem, quæ acceperunt à Patre vivente, quod certe similitudinem aliquam præ se fert contractus Societatis, nam ideo hic sequentem regulam breviter habe.

2. Omnes descendentes legitimi, quibus debetur legitima (nam propterea includuntur etiam adoptati, immò etiam adoptati, non autem illegitimi, quia his legitima non debetur) sive Masculi, sive Feminae, sive sint in Patris potestate, sive jam emancipati, volentes succedere Patri, vel Matri (quoad vo-

Finis Tractatus octavi.